

HÍREK, ISMERTETÉSEK

Felhívás

DR. SENES J. tagtársunk felhívja a magyar geológusok figyelmét arra, hogy a „Geologica Carpathica” idegen nyelvű szakfolyóirat ezentúl évi 6 számban jelenik meg.

A folyóirat leközöl angol, francia, német és orosz nyelven minden, a Kárpáto—Balkán hegység- és medencerendszer földtanát érintő cikket, maximálisan 10—15 nyomtatott oldal terjedelemben. A rövidebb cikkeket előnyben részesítik. Ezidőszert a nyomdai átfutási idő 6 hónap.

SENES J. a sztratigráfiai, paleontológiai, biofáciésú, szerkezzetani, ősföldrajzi és geodinamikai általános nemzetközi érdekű cikkek szerkesztését vállalja.

Az esetleges cikkeket kéri az alábbi címre beküldeni:

doc. dr. Ján Senes dr. Sc.

Bratislava

Obrancov misru 4i.

Geol. Inst. of the Slovak Academy of Sciences Czechoslovakia

Józsa István emlékezete (1897—1979)

A magyar geológusok készséges segítője, szívbéli jóbarátja, JÓZSA ISTVÁN nyugalma-

zott tanszéki szakmunkás 1979. április 26-án meghalt. A Tudományegyetem Múzeum körút 4/A épületében eltöltött közel fél évszázad alatt a Földtani Tanszék mindenkori dolgozói és hallgatói számára ő volt a mindenkor jelenvaló. Így lett a geológus generációk számára az állandóságnak mintegy jelképévé és késő öregségéig megőrzött szálgyenes termetével megtestesítőjévé. Mikor nyugdíjba ment (1971. VII.) az Eötvös Loránd Tudományegyetem legrégebben aktív dolgozója volt.

1897. április 19-én született Adonyban. A szép szál fiatal fiú 1915-ben már a világháború olasz frontján harcol. Nem sokat mesélt róla, de minden barátjának fülébe cseng elbeszéléseiből a Monte San Gabriel neve. Az öldöklő csatákban, véres állóháborúban edződött férfiúvá. Vakmerő hőstettek bizonyult végül, amikor szinte egymaga fogott el egy szembenálló egységet, utóbb pedig haslövéllel csaknem hősi halottá lett a hegyek közötti szűk helyek közismerthadi tumultusában. 1916 áprilisában operálták Ranzineoban, egy a hagyatékában left emlékkép felírása szerint. Utána ismét a frontra küldték és folytatódott a katonáskodás a Vörös Hadseregben is. Ez utóbbinak súlyos testi bántalmazásokkal terhes, 165 napos internálás lett a következménye a hajmáskéri táborban (1920. VI. 20—XI. 20.). Bántalmazói Léderer és különítménye voltak. Az a Léderer százados, akit a hir-

hedt Kudelka-féle gyilkosság miatt csakhamar lefokoztak és felakasztottak.

1920. novemberének végén tért haza, a Múzeum körút 4/A alagsorába, ahol édesanyja — 1915. I. 1. óta egyetemi alkalmazott — lakott.

Édesanyja (Józsa Istvánné sz. ÁSVÁNYI ÉVA) nyitotta meg a sort a Tudományegyetem alkalmaztatásában. Ő MÉHELY professzor állattani intézetében volt altiszt. Négy gyermekéből András ugyancsak ott, az alagsorban lakott haláláig s felesége mindvégig a Kar alkalmazottja volt.

JÓZSA István innen, a csaknem bútor nélküli alagsori lakásból indult el munkát keresni 1920-ban. Volt beteghordó a Vas utcai szanatóriumban (ahol anyyi év után most elhunyt), dolgozott szobafestő és mészolóként és ezt a szakmát ki is tanulta. Többfelé próbálkozott, míg végül 1923. okt. 15-ével az egyetem idénymunkásként alkalmazta.

Sokan emlékszünk rá, hogy a hatvanas évek elejéig puttonyos emberek hordták a szenet a kályhákhoz az A-épületben. S noha a század elején PRINZ Gy. szorgalmazására elkészült a felvonó az épületben, MÉHELY annak használatát a puttonyosok számára megtiltotta. Magam is tíz éven át néztem ezt a szénhordást, ami ugyan csak akkor volt gyalogos, ha nem működött a lift. Régi épületben régi kort idézett. Idénymunka volt ez 1923-ban, délcegen erős embernek is nehéz. De annyira értékes pozíció, hogy András öccsére hagyományozta, amikor neki magának előlépés kínálkozott.

1923-ban megnősült. Feleségével annak 1964. febr. 19-én bekövetkezett haláláig élt békés egyetértésben. Egyetlen gyermekük (Gyöző, 1923—1944) képzett mesterlövész-ként esett el a Tisza melletti harcokban. Gyermeké elvesztését a két szülő élete végéig sem heverte ki teljesen. Megözvegyülve JÓZSA István csakhamar újra megnősült. Féltségségében az egyedüllettől, ami azonban így is osztályrészévé lett. Utolsó öt évében visszahúzódva, hályogos szemmel, majd megoperáltan, némileg javultan, magányosan élt.

1925. június 15-én alkalmazásába vette az Egyetem. Lakást kapott az alagsorban 6 is mindaddig hordta a szenet, amíg PAPP Károly kiválasztotta és kinevezte a Földtani Intézet altisztjévé (1929. III. 15.). Ettől kezdődött kötődése a geológusokhoz, ott, ahol KUTASSY volt az adjunktus, HORUSITZKY a tanársegéd és BOGSCH a doktorandusz.

Egyetemi alkalmazotti 48 éve — tudjuk jól — újkori történelmünk mozgalmalms időszak volt. Az átváltelt korszak jellemzésére érdemes sorra venni besorolásának elneve-

zéseit. Ezek magukban is rétegtani értékű vezérvölvelek: fűtő (1923—29), napszámos (1929—33), kisegítő szolga (1933), II. oszt. altiszt (1937), I. o. altiszt (1941), egyetemi altiszt (1946), egy. szakaltiszt, egy. műszaki segédaltiszt (1948), szakmunkás (1951), laboráns (1954), önálló laboráns (1957), tanszéki munkaerő (1960), tanszéki szakmunkás (1961), tanszéki laboráns (1970). Elközben persze mindvégig intézeti altiszt volt, aki minden házkörűli munkát elvégzett a fűtéstől a térkép felhúzásig, a demonstrációs anyag készítésétől az előkészítéséig. Intézte a Magyarhoni Földtani Társulatnak a tanszékhez évtizedeken át kötődött manuális tennivalóit: postázta a Közlönyt, kezelte a kiadványok raktárát. PAPP Károly mellett 16, VADÁSZ Elemér mellett 19 évig szolgált, de VADÁSZ professzor élete végéig bejárt az intézetbe, így a vele töltött idő együttesen 24 év.

Az egyetem Földtani Intézetében eltöltött 42 év tette JÓZSA Istvánt szakmai körünk törzsökös tagjává. Komoly kötelességtudása mellett is örökös derűje hozzá tartozott a tanszék hangulatához. JÓZSA István nemcsak szolgálta ezt az intézetet, hanem élte a tanszék életét, szinte azonosult vele. Geológusok öregje-fiatálja vissza-visszajárt a Múzeum körútra, hozzá, egy kis beszélgetésre. Ki a Népstadion mellől, ki Salgótarjánból vagy Dorogra, ki Dél-Afrikából. HORUSITZKY F. mondta ki sokunk helyett 40 éves tanszéki jubileumán közzönte őt: „A régi esztendő úgy ébrednek fel bennem, mintha csak tegnap lettek volna, mert JÓZSA, mint Józsva megállította az időt.” Mindnyájan így voltunk ezzel tanszéki műhelyszobájában, kiránduláson, kiszálláson, fehér asztal mellett.

Önzetlen segítőkészsége legendás volt. Az elaggett, sanyarú helyzetű PAPP Károlyék gondját a maga ügyének tekintette és gondja volt kettőjük sírba szállta után az őket korábban gondozott falusi öregekre is. A tanszékét kétszer kellett romjaiból helyreállítani, ami számára ezermesteri készségének és töretlen optimizmusának bizonyágátétele volt. Svájci sapkában és kék köpenyben csinálta és vezette a munkát.

Munkatársat és hallgatót egyként és ellenállhatatlanul maga mellé ragadott. Negyvenéves tanszéki jubileumát hírül adták a napilapok, a művelődésügyi miniszter pedig kitüntette. Társulatunk 1973. évi jubileumi közgyűlésén emlékműrűrűt adományozta neki.

Nem feledhetjük őt, emléke velünk van. Amikor őt gyászoljuk, valamennyien saját fiatalágunkra is emlékezünk.

Dr. KASZAP A.

Új nemzetközi folyóirat

„The Journal of Structural Geology” címmel 1979. I. negyedévéttől kezdődően új, angol nyelvű, negyedévenként megjelenő kiadványt jelentet meg a Pergamon Press. P. L. HANCOCK (Bristol) főszerkesztő a „folyóirat” célkitűzését a kristályrács méretű deformációktól a kontinensnyi méreteket meghaladó litoszféra lemezek szerkezetváltozásainak problémáigáig bezárólag valamennyi természetes és mesterséges szerkezet átalakulással járó folyamattal foglalkozó tanulmányok publikálásában látja. Különös örömmel üdvözi a tektonikus jelenségek és az alakváltozási folyamatok közötti kölcsönhatással foglalkozó tanulmányokat. A határterületek (geofizikusok, szedimentológusok) előtt is nyitva áll a publikációs lehetőség, elsősorban abban az esetben, ha témájuk közvetlenül kapcsolódik a szerkezeti jelenségekhez illetve a képviselt szakterület és a tektonika kapcsolatával foglalkoznak.

Izeltőtől, az első szám főbb cikkei a következők:

C. J. TALBOT: Egy dél-iráni só gleccser gyűredezési irányai

P. F. WILLIAMS: Aszimmetrikus gyűrődések kialakulása egy keresztretegzett aleurolit összletben

D. BERTHE et al.: Ortogneisz, milonit: gránitok nem-koaxiális deformációja a dél-armorikai elnyíróadási zóna példáján

H. VAN ROERMUND et al.: A Monte Mucrone (Sesia Lanzo zóna, olasz Alpok) elnyíróadási évében megfigyelhető kvarcszövet fejlődési folyamatok

R. J. KNIFE és S. H. WHITE: Az „Old Red Sandstone”-ban (DNY-Wales) található gyenge elnyíróadási zónák deformációja S. K. HAMMER: A diszkrét heterogenitások és a lineárisan orientált szövet szerepe a krenulációk kialakulásában

P. R. COBOLD és C. C. FERGUSON: Jelentés a Tectonic Studies Group egészse alatt a nottinghami egyetemen megtartott „A tektonikus formák térbeli periodicitásának ismertetése és eredete” c. konferenciáról.

Ábra és rajzanyaga, tipográfiája magas színvonalú.

A folyóirat évi előfizetési díja 65,0 US \$. Kétéves előfizetés esetén (1979—1980) 123,5 US \$ (= 5% engedmény). Előfizethető:

The Subscriptions Fulfillment Manager
Subscriptions Dept.
Pergamon Press Ltd.
Headington Hill Hall
Oxford OX3 0BW
England

A folyóirat mintapéldánya a MÁFI könyvtárában megtekinthető.

BÉRCZI I.

A Hidrogeológusok Nemzetközi Szövetsége bizottságainak ülése

1979. július 8—10. között ülést tartottak a litvániai Vilniusban a Hidrogeológusok Nemzetközi Szövetsége (IAH) bizottságai. Az Ásvány- és Hévízek Bizottságának ülésén 12 tag vett részt, 10 nem jelent meg. A bizottság napirendjén az európai ásvány- és termális vizekről készítenő monográfia szerepelt elsőként. Több fejezete készen áll, véglegesítését a következő ülés feladatául jelölték meg. Megtárgyalták az évek óta készülő nagy munkát, Európa ásvány- és termálvizeinek térképét is. E térkép a nemzetközi szövetség reprezentatív kiadványához, Európa vízföldtani térképéhez csatlakozik. Több nagy részlete kész, így a Szovjetunió, Csehszlovákia, Nyugat-Németország, Svájc és Franciaország területe. A következő megtárgyalt kérdés az ásvány- és termál vizek terminológiai szótára volt. Ez majdnem készen áll. Több nyelven, köz-

te arabul fogják kiadni, a terv szerint 1980. nyarán. Az ásvány- és termálvizek védőterületének kijelölése volt a soronkövetkező napirendi pont. A rendkívül szerteágazó tapasztalatok és vélemények megmutatták, hogy a téma további kimunkálására van szükség. Végül az ásvány- és termális vizek genetikai osztályozása került sorra. Itt minden szakember kifejtette véleményét és az ügy a további érlelődő kérdések sorába került. Ennek oka, hogy a téma készítése során felmerült kérdések csoportok le írt, megmutatva az igen számottevő eltéréseket az egymástól messze fekvő, eltérő területek és az ezek ismerete alapján kialakult különböző felfogások között. A legközelebbi ülést 1980-ban tartják Baselinban. A litvániai ülésen tagtársunk, a bizottságnak 1971. óta tagja, Dr. KASZAP András vett részt.

A 16. Európai Mikropaleontológiai Kolloquium Jugoszláviában

A Kolloquiumot a Horvát és Szlovén Szocialista Köztársaság Tudományos Akadémiái, Földtani Intézetei, Földtani Társaságai és Egyetemei rendezték 1979. szeptember 7–16 között.

A Kolloquium célja a földtanilag kulcs-helyzetben, az Alpok, Dináridák és Pannon-medence találkozásánál levő Nyugat-Horvátország és Szlovénia földtani képződményei mikrofauzájának kirándulások keretében történő bemutatása, a kirándulás-vezetőn keresztül a jugoszláv mikropaleontológiai kutatások szemléletes megismerése, továbbá a felmerülő óslénytani és rétegtani problémák helyszíni megvitatása volt.

A Kolloquiumon a kialakult gyakorlatnak megfelelően előadások nem voltak, csupán a nyitóülésen hangzott el egy ismertetés a bejárando terület földtani felépítéséről (Prof. PAVLOVEC, R.), továbbá az egyik terepponton kaptunk áttekintést a terület nagytektonikai helyzetéről (GRANDIĆ, S.).

A Kolloquium megnyitása az őszembari leleteiről híres, Zágráb melletti Krapinán volt. A továbbiakban Zágrábról kiindulva a Sotla-patak völgyében fekvő Dekmanca és Trebče-Zagaj miocén, a Nagy- és Kis-Kapella, valamint a Velebit perm (Brušane), jura (Duga Resa, Šušanj) és alsókréta (Ogulin) képződményeit, illetve mikrofauzáját tanulmányoztuk. Ezt követően az Isztriai-félsziget kréta (Limska Draga, Pula, Medulin), paleocén (Golež, Vremski Britof) és eoocén (Pičan, Gračišće) rendkívül faunadús és számunkra ősföldrajzilag rendkívül fontos lelőhelyeit kerestük fel. Isztriában módunk volt a rovinji Tengerkutató Intézetet és Aquariumot is megtekintünk. Bepillanthattunk az Intézet munkájába s tájékoztatást kaptunk a recens foraminiferákon és ostracodákon folyó aktuopaleontológiai kutatásokról. A Kolloquium utolsó harmadában Nyugat-Szlovénia triász (Hudajužna), felsőjura (Smerkovec), felsőkréta (Podsele, Postojna, Logatec), kréta/paleocén át-

meneti (Lijak), valamint a középsőoligocén (Bled) képződményeit tekintettük meg.

A Kolloquium egyik legnagyobb pozitívuma az egyes feltárásoknál többnyire spontán kialakult vita volt. A nagyon hasznos és tanulságos viták főként a biozonáció, a zónahatárok, a közel- és távkorreláció, a faunafejlődés, a fáciesviszonyok és az ősföldrajzi kapcsolatok problémakörében mozgogtak. Igen nagy értéke volt a rendezvényeknek az, hogy nagymennyiségű vizsgálati anyag gyűjtésére adott lehetőséget, továbbá, hogy publikációserére adott alkalmat. Mindehhez az alapot, illetve keretet a jól kiválasztott és gondosan előkészített feltárások, a magasszintű és komplex tudományos feldolgozás, a rendkívül informatív kirándulásvezető és a zökkenőmentes lebonyolítás adta.

A Kolloquiumon Európa 17 országából 70 mikropaleontológus (Egyes a teljes él-gárda) vett részt. Az Egyesült Államok mikropaleontológusai is képviseltették magukat a neves mikropaleontológus házaspár LOEBLICH, A. R. és TAPPAN, H. professzorok személyén keresztül. Magyarországról 3 mikropaleontológus vett részt a rendezvényen. A résztvevők szakterület szerinti megoszlása érdekes képet adott az európai mikropaleontológiai kutatások jelenlegi helyzetéről és főbb tendenciáiról. A bentosz szervezetek kutatása tartja erős pozícióit, a plankton lények kutatása némileg a nano-frakció vizsgálatára felé tolódott el. Csökkent az ostracoda-kutatók részvétele, viszont felfejlődni látszik a részvételek alapján a mikrofáciesek vizsgálata. Új színfolt volt a kutatások spektrumában az elektronmikroszkópos finomszerkezeti vizsgálatok jelentkezése (3 kutató is jelen volt ilyen profillal!).

A Kolloquium határozatot hozott a következő találkozó színhelyéről. E szerint a 17. Európai Mikropaleontológiai Kolloquiumot a Német Szövetségi Köztársaság rendezi 1981-ben.

KÉCSKEMÉTI Tibor

Vándorgyűlés

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Kőolaj-földgáz- és vizszoosztálya 17. Vándorgyűlését 1979. augusztus 24–26-án tartotta Pécsen. A rendezvény szervezésével a szaksztyálya vezetősége a Budapesti Szakszoprotot bízta meg. A vándorgyűlés célja az volt, hogy a résztvevők megismerjék az elmúlt időszak

műszaki fejlődését, körvonalazza a szénhidrogén- és vízbányászat előtt álló további feladatokat, s felmérje az ezekhez kapcsolódó fejlesztési lehetőségeket.

A szervezőbizottság felhívására 150 előadói anyagot küldtek be, ebből 121-et fogadtak el; 86 magyar és 35 külföldi szakember munkáját. A vándorgyűlés keretében

rendezett kiállításra 23 vállalat küldte el termékeit, ezek közül 9 külföldi volt. A szénhidrogénbányászathoz alkalmazható készülékek, berendezések, eszközök, módszerek és eljárások kiállítása azt a célt szolgálta, hogy a hazai fejlesztésben érdekelt szakembereknek megfelelő tájékoztatást nyújtson.

A program augusztus 21-én délelőtt az Orvostudományi Egyetem aulájában megrendezett plenáris üléssel vette kezdetét, ahol ZSENGELLÉR István nehézipari miniszterhelyettes tartott megnyitó beszédet. Ez után került sor a kiállítás megnyitására. Délután a szekciótérmekekben megkezdődtek az előadások. A szervezőbizottság által elfogadott pályaművek közül szerzőik 4 szekcióban 102 előadást adtak elő:

a mélyfúrás témakörében	36,
a szénhidrogén-termelés témakörében	28,
a szénhidrogén-szállítás témakörében	21,
a vízbányászat témakörében	17

* * *

GRUBIĆ, A.: Geologija jugoslovenskih bok-sita. (A jugoszláv bauxitok földtana.) 57 szövegközti ábrával, 30 táblázattal. — Srpska akademija nauka i umetnosti, posebna izdanja, kn. 183, old. prir.-mat. nauka, kn. 44, Beograd 1975, p. 181

A szerző a belgrádi egyetem professzora, aki 1969-ben résztvett a Magyar Állami Földtani Intézet százéves fennállása alkalmából rendezett Bauxitföldtani Konferencián, s akkori előadása kapcsán élénk vita alakult ki.

Könyve összefoglalóan mutatja be Jugoszlávia bauxittípusait, jellemző földtani szelvényekkel, fedő és fekvőképződmények jellemzésével, vegyelemzési táblázatokkal, kevés, de fontos nyomelemvizsgálattal. (A táblázatok és ábrák a szerb mellett angol nyelvű magyarázatokat is kaptak.)

Tagolása a következő.

I. Bevezetés (kutatástörténeti utalások, 1847-től kezdve; a komoly tudományos fel dolgozás kezdetét 1912-ben jelöli meg.)

II. A dinári bauxitok áttekintése keletkezési koruk szerint. (Mindig a fedőképződmény korát tekintve mérvaódnak.)

1. Triász bauxitok (anizuszi és karni, ladini és felsőtriász, karni és liász képződmények között)

2. Jura bauxitok (felső kimmeridgei vagy titon fedővel)

3. Alsókréta bauxitok (malm és barrémiapti mészkő között)

4. Középsőkréta bauxitok (felső cenoman vagy/és turon képződmények alatt)

5. Felsőkréta bauxitok (felsőkréta mészkőek között)

6. A felsőkréta és alsópaleogén képződmények közti bauxitok

előadás hangzott el a 15 országból összesereglett 770 résztvevő előtt.

A mélyfúrás szekcióban a nagymélységű fúrásokkal, a rétegkezeléssel kapcsolatos problémák kerültek előtérbe, sok előadás foglalkozott gazdaságossági kérdésekkel, a fúrási adatgyűjtéssel és az automatizálással is.

A szénhidrogén-termelés témakörében az előadók túlnyomó többsége a másodlagos és harmadlagos termeléssel kapcsolatos tapasztalatokat foglalta össze.

Külön szekcióban foglalkoztak a szakemberek a napjainkban egyre fontosabbá váló ásványi nyersanyag — a víz — kutatásával és termelésével. Igen érdekes volt KORM Kálmán (VIKUFÜV) előadása, aki a szénhidrogének és a hévizek közötti összefüggésekről szolt.

KOMLÓSI ZSOLTNÉ

7. Középsőeoecén bauxitok (középsőeoecén alveolinás mészkő és a felsőeoecén Promina rétegek között)

8. Oligocén bauxitok (részben fedő nélkül, részben középsőoligocén fedővel; csak Szlovéniában)

III. A bauxitszintek száma a Dinaridákban és a bauxitáthalmazás kérdése.

A szerző az előzőkben kor szerinti, ezen belül területi bontásban ismertetett tíz szintet tekinti eredeti bauxitképződési szintnek. Az 1969-es magyarországi vitát idézve, ahol alulírott és KOMLÓSSY Gy. vetette fel az áthalmazódás szerepét a jugoszláviai bauxitok esetében, részletesen elemzi ezt a problémát. A neogén és negyedkori fedőjú bauxit(os) anyagokat egyértelműen áthalmazottnak tekinti, és hivatkozik több idősebb áthalmazott telepre is. Megállapítja, hogy az áthalmazás következetesen erős minőségromlással jár; ez alól az eddig ismert egyetlen kivétel a Boszniában, Jajce közelében feltárt Barači előfordulás, amelyet 1979-ben alkalmam nyílt meglátogatni.

IV. A bauxitok ősföldrajzi elterjedése a Dinaridákban.

A mezoosós bauxitok nagyrésze Szlovénia, Bosznia és Montenegro területén egy 25—40 km széles pásztában helyezkedik el, a Dinári karbonátos paraplatform északkeleti szegélyén. Egyes előfordulások a Külső-Dinaridákban a paraplatform belső részére esnek.

A paleogén bauxitok is a Dinári és az Adriai karbonátos paraplatformmal kapcsolatosak, de sávjuk nyugatra tolódott (Isztriától Crna Goráig) a mezoosósakhoz képest.

Három előforduláscsoport (Vlasenica Boszniában, Grebnik Koszovóban és a

Szávai Alpok Szlovéniában) teljesen kívül esik a paraplatformok területén: a Belső Dinaridák eugeozinklinális területére.

V. A Dinaridák bauxitjainak keletkezése és fő genetikai típusai.

GRUBIC szerint a karbonátos paraplatform fokozatosan emelkedő szigeteken képződő és lopusztuló mállási kéreg szolgáltatja a bauxittelepek alapanyagát. Így a karbonátos kőzetek mellett triász magmás és törmelékeny kőzetek, liász márgák stb. is részleges anyakőzetek.

Négy fő genetikai típust különít el leülepedési hely és jelleg szerint: 1. szárazföldi (karsztos mélyedésekben, vörös bauxitok); 2. tavi vagy mocsári (jórészt fehér bauxitok); 3. időszakosan vízzel borított területen lerakódott (részben vörös, részben fehér) bauxitok; 4. tengerpart-közi, vegyes üledékképződésű bauxitok. A két utóbbi típus jóval ritkább.

Bár Jugoszlávia bauxitjai nagyrészt karsztosodott karbonátkőzeteken települnek, vannak (alárendeltekben) szilikátos kőzeteken is bauxittelepek.

A VI., Befejező fejezet összefoglalás jellegű; ősföldrajzi, gazdaságföldtani és geokémiai észrevételek mellett az ásványos összetétel áttekintő jellemzését adja, különös tekintettel a gibssit, boehmit és diaszpor eloszlására és átalakulásaira.

A VII. rész az Irodalomjegyzék. Ez 392 tételt tartalmaz. (Magyar szerzők: BARDOSSY GY., KOCH F., KORMOS T., SZELÉNYI T., TELEKI G.) A magyar bauxitokra vonatkozó műveket BARDOSSY két, a Bauxitföldtani Konferencia anyagában megjelent összefoglaló munkájától eltekintve nem veszi tekintetbe.

A könyv rövidített, de ábraanyagát föltétlenül tartalmazó, esetleg azonban teljes szövegű lefordítását, és legalábbis néhány gépelt példányban az érdeklődők számára hozzáférhetővé tételét indokoltnak tartom és javaslom.

DR. DUDICH Endre

Developments in Petroleum Geology-1 (Új eredmények a kőolaj földtanban). Szerkesztő: HOBSON, G. D. 1977. p. 335. Kiadó: Applied Science Publishers Ltd.

A 10 fejezetből álló könyv röviden áttekinti az olajgeológia elvi és gyakorlati vonatkozású ismeretanyagát. Valamennyi fejezetet bőséges irodalomjegyzék követi, ami lehetővé teszi, hogy az olvasó a mélyül szakavatott kézzel, de a korlátozott oldal-szám miatt mégiscsak igen tömören megfogalmazott fejezetekben helyenként csak informatív említett megállapítások forrásáig eljusson.

Korunk „földtudományi divatjának” megfelelően a lemeztectonika kapta az első fejezetet. Ebben OSMASTON, H. F. 52 oldalon fejti ki, a kb. 300 km mélységig szeizmikusan nyomozható alacsony sebességű zóna és a regionális kiterjedésű medencék fejlődéstörténeti kapcsolatát. A fejezetet 174 címszavas irodalomjegyzék követi.

A 2. fejezet, TISSOT, B. 30 oldalas összefoglaló tanulmánya, igen jól összegzi a szerzős geokémia kőolajipari alkalmazási lehetőségeit (31 címszavas irodalomjegyzék).

KINJI MAGARA a szénhidrogének migrációjának és csapadózódásának fizikai, kémiai alapelveit tárgyalja 3. fejezetében, korábbi publikációitól némiképpen eltérően a másodlagos (és harmadlagos) vándorlás kérdéseiben is elmélyedve. (43 oldal, 43 irodalmi hivatkozás)

COOPER, B. S. az üledékes kőzetek paleohőmérséklet viszonyainak meghatározására szolgáló módszerekkel foglalkozik (4. fejezet, 29 old. 42 irodalmi hivatkozás).

Terjedelmét és témáját tekintve is a könyv legfontosabb 3 fejezete az 5–7 fejezet. Az 5-ös TAYLOR, J. C. M. munkája (49 oldal, 127 irodalmi hivatkozás) a homokkötő üledékes és fácies viszonyainak, valamint diagenetikai átalakulásának összefoglalása. Ennek mintegy kiegészítője „Delta fáciesek és a kőolaj” címmel a 6. fejezet (szerző SELLEY, R. C.; 31 old. 30 irodalmi hivatkozás), valamint a mélytengeri homoküledékekkel foglalkozó 7. fejezet (szerző: PARKER, I. R.; 17 oldal 25 irodalmi hivatkozás).

A három zárófejezet interdiszciplináris területekre vezeti az olvasót: a kőzetparaméterek szeizmikus úton való meghatározásának lehetőségeit SHERIFF, R. E. ecseteli (8. fejezet, 32 oldal, 19 irodalmi hivatkozás), míg STONE, CH. B. eszmefuttatása a „bright spot” technika alkalmazásáról és veszélyeiről szól (9. fejezet, 17 oldal; 3 referencia). Végezetül a 10. fejezet az agyag sűrűségmérés metodikáját, felhasználási lehetőségeit taglalja, különös hangsúllyal a szerző kedvező vizsgálódási területére, a tüllyommas zónák előrejelzésének megvalósíthatóságára (36 oldal, 69 referencia).

Az 50 \$-os áron (1978-ban szállítva 1950,— Ft) megvásárolható, nyomdailag szépen kivitelezett könyv címe szerint egy sorozat első kötete. Az olajiparban jártas olvasó érdeklődéssel várja az újabb köteteket, bár ebbe az érzésbe némi kételkedés is vegyül, mivel e kerék egésznek tűnő összeállításához belátható időn belül hasonló témában sok új eredményt nehéz lesz hozzátenni.

DR. BÉRCZI István

SELLEY, R. C.: Introduction to Sedimentology (Bevezetés az üledékföldtanba). Academic Press London 1976. 408 p.

Az utóbbi évek során számos kisebb-nagyobb lélegzetű mű jelent meg az üledékföldtan, a szediment petrográfia témakörében; a terjedelmük függvényében e széles szakterület egy kiragadott részét vagy egészét taglalják megintcsak a terjedelem meghatározta részletességgel.

E munkák ismeretében elismerésre méltó célt tűzött ki SELLEY professzor, amikor a gyakorlati geológusok — elsősorban olajgeológusok — mindennapi munkájában felmerülő problémákra, következőképp és elsősorban az üledékes kőzetekre és nem a (re-cens) üledékekre koncentrál. Annál inkább szakavatottan teszi ezt, mivel egyetemi pályafutását (Imperial College, Royal School of Mines, London) megelőzően a Continental Oil Co. geológusaként e kérdések gyakorlati vetületével is bőséges alkalma volt megismerkednie.

A könyv 11 fejezetből áll. A rövid történeti áttekintést követő 2. fejezet a kőzetek fizikai tulajdonságaival foglalkozik, sajátos tárgyalási szempontjainak megfelelően nemcsak a kőzetalkotó szemcsék jellegzetességeire, hanem a nagyobb kőzettestekre jellemző paraméterekre — porozitás, permeabilitás — is részleteiben kitérve.

A 3. fejezet azon mállási folyamatok rövid áttekintése, amelyek a különböző üledékek az üledékes körfolyamat szempontjából meghatározó jellegűek.

A 4., 5. fejezet a különböző üledékek és diagenetikus folyamatainak ismertetése. A hagyományos csoportosítást — törmelékes és vegyi üledékek — felváltja az allochton autochton üledékek elkülönítésével, amelyek tartalmukkal megfelelnek a korábbi felosztásnak, csak éppen döntő genetikai hatásokat tüntet el ezzel. A homokkővek kémiai és szöveti érettségének (chemical and textural maturity) világos elkülönítésével leghatározottabban továbbfejleszti az idevonatkozó korábbi koncepciókat (vö. pl. PETTI-JOHN-POTTER). „A kémiai érettség” elnevezés alatt tulajdonképpen az ásványos összetételnek a stabil ásvá-

nyok felé való eltolódását érti, így a „mineralogical maturity” elnevezés adná vissza hűségese a folyamatban rejlő tartalmat; az ásványos összetétel háromdimenziós ábrázolását sem lehet helyettesíteni a mégoly logikus összevonásokkal egyszerűsített háromszögdiagramokkal (29—31. ábrák).

Rendkívül vonzó elképzelés, hogy a tulajdonképpen seholsem definiált közzettanilag körülhatárolhatatlan „shale” fogalom mellőzését javasolja, amely a nem-angol anyanyelvűek számára a fentiekben kívül fordítási problémákat, zavarokat, félreértéseket és félreértelmzéseket okoz. Más kérdés, hogy mint minden rosszul beidegződött nyelvhasználat a geológiához kapcsolódó diszciplinákban — rezervoár mérnöki tudomány, geofizika — mennyire változtatható meg.

A 6., 7. fejezet az üledékszállítás, illetve az ennek nyomán kialakuló üledékjegyek, üledékes szerkezetek áttekintése. Ennek tulajdonképpen szerves folytatása a fácieselemzést taglaló 8. fejezet. Némileg hiányoljuk a geofizikai lyukszelvényekből történő fácieselemzés módszertanának kifejtését. A fácieselemzéstől egyetlen lépés — a 9. fejezet — az üledékes medencetípusok ismertetése. A könyv prakticista tárgyalásmódjához illő stílszerű befejezés a szedimentológia gyakorlati alkalmazásával foglalkozó 10. fejezet, amelyben a nemhagyományos (a rétogtani, litológiai) szénhidrogén csapdák kutatási módszereinek túlmenően külön alfejezetet kap az üledékes ércek szedimentológiai módszerekkel való kutatásának tematikája.

A könyv nyelvezete világos, egyértelmű; a nem-angol anyanyelvűek számára is könnyen érthető világos stílusa, a fejezetek áttekinthető tagolása még csak emeli értékét. Nem pótolhatja természetesen az egyes szűkebb szakterületeket részletekbe menően taglaló, az utóbbi időkben örvendetesen gyarapodó szakmonográfiákat, de a gyakorló szakemberek, munkájához nagy segítséget nyújtó „átnézetes” könyvet kapunk kézhez SELLEY professzor jóvoltából.

DR. BÉRCZI István